Il-Malti

Pubblikazzjoni tal-Akkademja tal-Malti

ĦARĠA AKKADEMIKA

XCII

2019

Pubblikazzjoni
L-Akkademja tal-Malti
klabb kotba maltin

Il-Bord Editorjali

Editur: Dr George Farrugia

Membri: David Aloisio
Phyllis Debono
Dr Immanuel Mifsud

Qari tal-provi: Chris Giordano
Joseph P. Borg

Pubblikazzjoni tal-Akkademja tal-Malti
© 2021 L-Akkademja tal-Malti

Fl-istudju ta' David Agius Muscat intużat it-tipa tal-Akkademja tal-Malti bbażata fuq it-Times New Roman.

ISBN: 978-99932-7-813-9

Iddedikat lil
Marlene Mifsud Chircop

Werrej

L-editorjal
George Farrugia ix

Diskorsi

De Soldanis u l-Kapuċċini
Stanley Fiorini...02

Il-preżenza tal-ilsien Malti fil-proġetti kirografiċi u semjotiċi ta' William Wolkowski
Mario Cassar 07

It-tnedija ta' *Vespri*, diskors tal-għeluq
Trevor Żahra 22

Kritika Letterarja

"Malta wkoll miegħek titgħannaq" – Sejba ta' poeżiji ġodda tal-Prof. P. Anastasju Cuschieri, Karmelitan
Charlò Camilleri O.C. 26

L-umoriżmu fil-letteratura Maltija
Charles Casha 66

Proża popolari Maltija kontra l-Komuniżmu
Sergio Grech 78

Ħelsien u n-narratur li dejjem jindaħal
Adrian Grima 97

La Mamma dei Cretini è sempre Incinta JEU Ghasc Barra mhusc bilfors Mod Iehor (jeu Ahjar) : L-insularità f'*Ulied in-Nanna Venut fl-Amerka* ta' Juann Mamo u f'*What Happens in Brussels stays in Brussels* ta' Ġużè Stagno
Emanuel Tanti 121

Riċerka

Siltiet minn *Stedina* ta' Vassalli fil-ġurnal *Il-Kaulata Maltia* (1839)
David Agius Muscat 130

Lingwistika

Verbi bl-ewwel radikali "W"
Lawrenz Cachia..150

Iż-żamma tal-kuntest kulturali tat-test sors u tal-elementi lessikali kemm dijakroniċi kif ukoll sinkroniċi fil-proċess tat-traduzzjoni li tinvolvi testi letterarji u nonletterarji
Paul Zahra 152

Intervista

Lil Dun Karm 'nirringrazzjah u nibqa' nqimu' – Tliet awturi Maltin jintervistaw lill-Kardinal Prospero Grech dwar *Dun Karm – Poet of Malta*
Ivan Said 168

Reċensjonijiet

Għemil li jiġbed il-ħsieb: Il-poeżija ta' Jonathan Balzan
Charles Briffa 184

L-Akkademja tal-Malti matul is-snin... (2013-2015)
Joseph P. Borg 189

Il-Malti

Linji gwida għall-edituri u l-bordijiet editorjali......................................207

L-editorjal

George Farrugia

L-2020

Is-sena 2020 kellha tkun imfakkra mill-Akkademja tal-Malti bħala s-sena taċ-ċentinarju mit-twaqqif tagħha, imma bla dubju aktar se nibqgħu niftakruha bħala s-sena tal-imxija tal-COVID-19 – virus li ġab id-dinja għarkupptejha. Fl-ewwel xhur tas-sena d-dinja waqfet ħesrem, ir-ritmu qabbieżi tal-ħajja mgħaġġla li konna qed ngħixu nbidel mil-lejl għan-nhar f'ritmu ta' marċ funebri kawża ta' virus qerriedi li ħasad u għadu jaħsad il-ħajja ta' mijiet ta' eluf ta' persuni. Tħawwadna lkoll għax ma konniex nafu x'qed jiġri u wisq anqas x'se jiġri. Fi żmien qasir għalaqna l-iskejjel u l-ajruport, bdejna naħdmu u nitgħallmu mid-dar, negozju wara l-ieħor bdew jagħlqu l-bibien tagħhom u kienu bosta li tilfu xogħolhom. Bdejna naħsbu b'mod differenti, nirraġunaw b'mod differenti... ngħixu b'mod differenti.

Imqar il-lingwa kellha tirrifletti dan it-tibdil kollu. Fi lsienna beda dieħel kliem ġdid, x'aktarx mill-Ingliż, li l-midja bdiet tibbumbardjana bih lejl u nhar u li kompla jinxtered b'mod virali bħal leħħa ta' berqa permezz tal-mezzi soċjali. Kliem bħal COVID, virus, swab test, cluster, visor, contact tracing, R-factor, bubble, curve, ventilator u tant oħrajn sar parti mid-diskors tagħna ta' kuljum. Kliem ieħor bidel jew wessa' t-tifsira tiegħu. 'Niltaqgħu' saret tfisser 'nitkellmu ma' xulxin virtwalment'; l-aġġettiv 'pożittiv' sar iwerwer lil kulħadd; il-'maskra' ma baqgħetx assoċjata l-aktar mal-karnival iżda kellna nilbsuha mqar fil-knisja; u min ma kienx jixrob beda jara kif se jakkwista l-'alkoħol'!

Kif stenbaħna wara x-xokk li ħadna, kellna nibdew ngħixu ħajja differenti, 'normalità ġdida'. Bosta restrizzjonijiet ġew imposti minn żmien għal żmien f'bosta pajjiżi, inkluż Malta. L-attivitajiet tal-massa kellhom jitħassru għax kellna nżommu d-distanza soċjali u bosta attivitajiet soċjali li kienu ppjanati ġew posposti, fosthom l-attivitajiet marbuta ma' għeluq il-mitt sena mit-twaqqif tal-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti. Imma kif jgħidu, "Kull deni ħudu b'ġid". Ladarba dawn l-attivitajiet soċjali marbuta ma' dan l-avveniment daqstant importanti għall-Akkademja kellhom jiġu posposti jew illimitati biss għal ftit persuni f'ċirkustanzi 'strambi', il-Kunsill tal-Akkademja minflok baqa' idu fuq żaqqu, minnufih ħaseb li jiffoka fuq mezzi oħrajn li s-soltu, minħabba impenji oħra, ix-xogħol fuqhom jimxi aktar b'pass kajman. Il-Kunsill iddeċieda li jaħdem fuq numru ta' pubblikazzjonijiet, fosthom l-istampar ta' ktejjeb dwar l-ittri tal-alfabetti l-qodma tal-Malti, l-istampar ta' ktieb dwar is-sessiżmu fil-Malti, pubblikazzjoni li tiġbor xogħlijiet marbuta mal-istorja tal-Akkademja, u żewġ ħarġiet ta' *Il-Malti,* waħda letterarja u oħra akkademika, sewwasew din li qed nippreżentawlkom.

Din il-ħarġa hija mżewqa b'bosta taqsimiet li jiġbru fihom xogħlijiet ta' natura differenti. Fit-taqsima tad-Diskorsi nsibu tliet xogħlijiet, tnejn minnhom, ta' Trevor Żahra u ta' Stanley Fiorini, saru f'okkażjonijiet ta' tnedija ta' kotba filwaqt li l-ktiba ta' Mario Cassar saret mill-awtur f'waħda mit-taħditiet li organizzat l-Akkademja. Il-ktiba ta' Fiorini hija bbażata fuq diskors li kien għamel fit-tnedija tal-ktieb ta' Rev. Dr Martin Micallef *Crux Invicta: Il-Kurċifiss Mirakuluż u l-Kapuċċini f'Għawdex* li saret fil-Palazz tal-President f'Sant'Anton nhar il-25 ta' Frar 2020. F'din il-ktiba Fiorini jispjega kif kurċifiss li kien jitqies mirakoluż spiċċa proprju fid-dar tal-Kanonku Ġan Piet Franġisk Agius de Soldanis. Fil-kuntest ta' din il-ġrajja Fiorini jagħtina tagħrif ieħor interessanti dwar ir-rabta li De Soldanis kellu mal-Kapuċċini t'Għawdex u mal-Kapuċċini ħbieb tiegħu, fosthom Patri Pelaġju. Id-diskors ta' Trevor Żahra, li kien sar bħala d-diskors tal-għeluq fl-okkażjoni tat-tnedija tal-ktieb tiegħu *Vespri*, huwa diskors konċiż iżda profond. X'inhu verament dak li jqanqal lill-kittieb biex jikteb? Żahra jgħid li kull meta jkun mistieden iżur l-iskejjel biex ikellem lit-tfal ta' spiss l-għalliema jew it-tfal infushom jistaqsuh il-mistoqsija: "L-għaliex tikteb?", mistoqsija li l-ewwel darba li staqsewhielu bħal donnu ma kienx preparat għaliha u li l-unika tweġiba li seta' jagħti kienet li ma jistax ma jiktibx. Għal Żahra f'"kull biċċa xogħol li jikteb il-kittieb dejjem jipprova jispjega dak li min-natura tiegħu huwa inspjegabbli. Bħal donnu jilmaħ quddiemu dell li jkun jixtieq jaħtfu u jikxfu u jiskoprih, imma meta jiġi biex jikkonkretizzah permezz tal-kelma, jinduna li din il-kelma hija impotenti".

Id-diskors ta' Mario Cassar jiffoka fuq William Wolkowski, poliglotta u kaligrafista Franċiż ta' nisel Pollakk. Mill-1987 Wolkowski beda jsawwar għadd ta' proġetti multilingwi msejsin fuq kwotazzjonijiet ta' personaġġi u awturi famużi. F'dawn il-kollezzjonijiet ġieli dehru kampjuni bil-Malti, fosthom traduzzjonijiet ta' xogħlijiet ta' personaġġi u awturi kbar bħal Lewis Carroll, Arthur Rimbaud, Robert Schuman, Marie Curie, Nicolas Gogol, Shakespeare, u anki xi testi bibliċi u reliġjużi. Wolkowski ħadem ukoll fuq ġabra ta' poeżiji Marjani bil-Malti. Il-kompilatur isostni li kull proġett għandu dimensjoni kirografika u semjotika. It-taħdita ta' Cassar tiġbor is-siltiet kollha bil-Malti u anki l-poeżiji Marjani, biż-żieda ta' kummenti li jkomplu jitfgħu dawl fuq is-sinifikat tagħhom.

It-taqsima tal-Kritika Letterarja hija l-aktar taqsima li tiġbor fiha xogħlijiet f'din il-ħarġa akkademika. Fix-xogħol tiegħu "'Malta wkoll miegħek titgħannaq' – Sejba ta' poeżiji ġodda tal-Prof. P. Anastasju Cuschieri, Karmelitan" Charlò Camilleri O.C. jinkludi poeżiji tal-Prof. P. Anastasju Cuschieri bil-Malti u bit-Taljan li sab wara l-pubblikazzjoni tal-edizzjoni kritika tal-*Poeżiji Miġbura* fl-2013, frott tar-riċerka tiegħu li baqgħet u għadha għaddejja. Mhux eskluż li jkomplu joħorġu kitbiet u poeżiji ta' Cuschieri fil-ġejjieni; dan għaliex kif jinnota P. Charlò Camilleri, Cuschieri ma kienx xi persuna organizzata ħafna u kien juża kull biċċa karta li jsib u fuqha jħażżeż xi poeżija, jew xi punti għal xi diskors jew omelija. Għaldaqstant ukoll il-folji, il-pitazzi u n-noti ta' Cuschieri jafu jinstabu fi mkejjen li mhux dejjem taqagħlek f'rasek tfittex fihom. Sakemm kienet qed titħejja din il-pubblikazzjoni fil-fatt l-awtur qalilna li nstabu poeżiji oħra ta' Cuschieri qalb il-kitbiet u l-istudji u l-manuskritti ta' reliġjuż Karmelitan ieħor, P. Valentin Borg Gusman, Karmelitan Marjologu, bniedem kolt u ta' studju u riċerka li fost suġġetti oħra kien jgħallem ukoll il-kritika letterarja. Fil-poeżiji msemmija f'din il-ktiba naraw kif Cuschieri jgħaqqad flimkien temi li kienu għal qalbu bi kreattività liema bħalha.

Charles Casha jittratta l-umoriżmu fil-letteratura Maltija fil-ktiba li ġġib sewwasew dan it-titlu. Il-letteratura tinterpreta l-ħajja u tirrifletti fuqha u għalhekk l-umoriżmu, flimkien mal-biża', l-avventura, l-imħabba u l-aspetti oħrajn tal-ħajja, huwa ingredjent essenzjali fil-kitba tan-novelli, tar-rumanzi, tad-drammi u tal-ġeneri letterarji l-oħrajn. Fil-letteratura Maltija nsibu numru sabiħ ta' awturi li għamlu użu mill-umoriżmu, għalkemm mhux ilkoll bl-istess mod jew għan. Xi awturi sawru xi xogħlijiet tagħhom fuq umoriżmu li l-għan tiegħu ewlieni hu li jnissel tbissima u jipprovdi divertiment sempliċi, oħrajn kitbu biex jgħallmu lill-poplu u jerfgħuh mill-injoranza li kien jgħix fiha u

hemm dawk li kellhom il-ħsieb li b'mod satiriku jikkritikaw faxex tas-soċjetà Maltija. Barra minn dawn, l-umoriżmu iswed (black humour), li jwassal għal katarsi intellettwali u jikxef ir-realtà traġika tan-natura, daħal ukoll fil-letteratura Maltija permezz tal-kitbiet ta' Alfred Buttigieg, Ġużè Stagno, Oreste Calleja u Alex Vella Gera. Xi awturi, bħal Simone Spiteri, iħallu s-sitwazzjonijiet li jsibu ruħhom fihom il-karattri jiżviluppaw l-element umoristiku waqt il-provi tad-dramm. Fil-ktiba tiegħu Casha jargumenta li l-umoriżmu jista' jkun biċċa għodda tajba f'idejn il-kittieb biex jittratta problemi soċjali jew personali. L-umoriżmu, meta mqiegħed f'postu, itaffi mill-element qawwi ta' xi kitba li taf tgħejji lill-qarrej meta dan ikollu x-xewqa li jirrilassa. Mil-lat psikoloġiku l-umoriżmu jgħin ħafna biex inkunu aktar f'saħħitna għax jista' jħalli effett pożittiv kemm fuq is-saħħa fiżika u kemm fuq is-saħħa mentali.

"Proża Popolari Maltija kontra l-Komuniżmu" hija ktiba ta' Sergio Grech li tiffoka fuq perjodu politiku ta' pajjiżna u kif dan ġie rifless fil-letteratura ta' żmienu. Id-deċiżjoni tal-Perit Mintoff li jissieħeb fl-AAPSO u s-Socialist International kienet biżżejjed biex il-forzi Kattoliċi Maltin jirritaljaw u jpoġġu l-akkuża li Malta b'Mintoff fil-poter kienet se ssir ċentru ħaj u vibranti ta' Komuniżmu. Inzerta li f'Kuba, Fidel Castro kien ħa l-poter f'idejh u maż-żmien kien sar mexxej assolut fejn il-Knisja Kattolika ntefgħet fis-sagristija u tnaqqsitilha s-saħħa tagħha. Il-'ħbiberiji Russi' tal-Perit Mintoff ma għenux u l-ilma kompla jiddardar. Il-forzi reazzjonarji mill-ewwel użaw l-istampa għall-kampanja tagħhom. Minn hemm jibda moviment b'saħħtu ta' proża f'sens miftuħ ta' letteratura anti-Komunista b'mod speċjali fil-gazzetti u sorsi oħrajn. Skont Grech il-biża' mill-Komuniżmu ma kienx ġdid f'Malta u anki dakinhar intużat l-istampa bħala parti mill-kampanja reazzjonarja.

L-artiklu ta' Emanuel Tanti jitkellem dwar l-insularità psikoloġika, soċjali, morali u politika f'żewġ rumanzi: *Ulied in-Nanna Venut fl-Amerka* ta' Juann Mamo u *What Happens in Brussels stays in Brussels* ta' Ġużè Stagno. Bħala spunt jieħu l-esej 'Desert Islands' ta' Gilles Deleuze, li fih dan il-ħassieb jistqarr li l-insularità tmur lil hinn mil-limitazzjonijiet ġeografiċi marbutin mal-gżira: l-'idea' li l-abitanti jkollhom tal-gżira li qed jgħixu fuqha hija importanti daqs il-gżira nnifisha. Għalhekk il-vjaġġi lejn l-Amerka u lejn il-Belġju ma joffrux il-ħelsien jew is-serħan mistenni mill-forma mentis li ssawwar fil-karattri ta' dawn ir-rumanzi. Dwar dan jiġu ppreżentati żewġ perspettivi: dik tal-'idea ġenerattiva', li tilqa' l-eteroġeneità u l-progress; u dik tal-'idea replikatorja', li xxekkel l-iżvilupp u tiffavorixxi l-insularità. Fl-aħħar nett jiġi diskuss il-kunċett tal-eroj, primarjament ir-rwoli li għandhom il-karattri ta' Filiċ u Alexia fir-rumanzi

ta' Mamo u Stagno rispettivament. Dawn il-karattri jispikkaw għaliex jeżistu fil-periferija tal-grupp minħabba li ma jħaddnux il-fehmiet dominanti tiegħu.

L-aħħar xogħol fit-taqsima tal-kritika letterarja huwa l-istudju ta' Adrian Grima, intitolat '*Ħelsien* u n-narratur li dejjem jindaħal'. L-argument prinċipali fl-istudju tiegħu huwa li l-leħen narrattiv eterodijeġetiku, li fit-terminoloġija fundamentali ta' Gérard Genette huwa ta' xi ħadd li mhuwiex wieħed mill-karattri, dejjem jindaħal fir-rakkont biex jagħtina l-perspettiva tiegħu. Ma jistax ikun mod ieħor. Biex jiddiskuti dan l-aspett fundamentali tan-narratoloġija fir-rumanz *Ħelsien* ta' Ġużè Bonnici, iħares lejn ir-rumanz ikoniku *Germinal* (1885) ta' Émile Zola u l-ewwel rumanz Verista Taljan, *Giacinta* (1879) ta' Luigi Capuana, imnebbaħ fost l-oħrajn mix-xogħol ta' Zola u r-rumanziera Russi. Fil-kuntest tar-rumanz Realista Malti li ispira ruħu minn din il-letteratura, li tosserva mill-viċin lill-bnedmin u n-natura, Grima jqis in-narratur ta' *Ħelsien* bħala wieħed mill-iktar narraturi li jagħmel l-isforz li jillimita l-kummentarji li jidentifikaw minnufih is-soġġettività tiegħu u jwasslu l-pożizzjoni ideoloġika li jieħu. Idu tingħaraf sew fid-determiniżmu filosofiku u psikoloġiku tiegħu. Iżda l-personaġġi u l-ġrajjiet mhux dejjem jobdu l-formuli stabbiliti mir-Romantiċiżmu u r-Realiżmu Malti, u l-lingwaġġ tar-rumanz huwa rikk biżżejjed biex jirreżisti l-kontroll assolut ta' vuċi waħda.

Fit-taqsima tar-Riċerka Storika nsibu x-xogħol ta' David Agius Muscat li fih jeħodna lura fl-ewwel xhur ta' meta Malta kisbet il-libertà tal-istampa. Waqt li kien qed jeżamina wieħed mill-ewwel ġurnali bil-Malti, *Il Kaulata Maltia* (1839), Agius Muscat sab li t-tielet u l-aħħar ħarġa li għandna f'idejna ta' dan il-ġurnal fiha siltiet minn *Stedina* ta' Mikiel Anton Vassalli. Fil-ħarġa m'hemmx l-isem tal-awtur. Sa qabel din is-sejba kien maħsub li *Stedina* kienet dehret l-ewwel darba fl-1841 f'pubblikazzjoni ta' George Percy Badger. Fl-istess artiklu Agius Muscat jagħti tagħrif ġdid fuq Mikelanġ Camilleri, kittieb tas-seklu 19. Fih huwa attribwielu pubblikazzjonijiet li sal-lum jew konna nqisuhom anonimi, jew inkella konna nattribwuhom lil awturi oħrajn. Fl-artiklu Agius Muscat iġib ukoll ittra tal-1844 li tinsab fl-arkivju tal-Pontificio Collegio Irlandese, Ruma. F'din l-ittra jissemma kif il-Maltin ġabu ruħhom ma' Camilleri meta minn qassis Kattoliku qaleb Protestant u żżewweġ.

Ix-xogħlijiet ta' Mons. Lawrenz Cachia u ta' Paul Zahra huma żewġ xogħlijiet ta' natura lingwistika li jkomplu jżewqu l-għażla wiesgħa ta' suġġetti varji f'din il-ħarġa akkademika ta' *Il-Malti*. Fix-xogħol tiegħu Zahra jitkellem fuq l-importanza taż-żamma tal-kuntest kulturali tat-test sors u tal-elementi lessikali, kemm dijakroniċi kif ukoll sinkroniċi, fil-proċess

tat-traduzzjoni li tinvolvi testi letterarji u nonletterarji. Fil-proċess tal-kitba oriġinali l-kuntest hu wieħed bipolari, li jinvolvi kemm lingwa kif ukoll kultura waħda. Dak tat-traduzzjoni, biż-żieda tal-lingwa mira, isir wieħed triangolari. Lingwistikament it-test sors hu mutabbli u trasferibbli. Iżda għall-kuntrarju, kulturalment it-test sors hu immutabbli u intrasferibbli. Dan ifisser li fit-traduzzjoni m'hemmx lok għad-domestikazzjoni tal-kultura sors permezz tal-lokalizzazzjoni. L-analiżi tal-kuntest hi essenzjali għax fost ħwejjeġ oħrajn din tinkludi ż-żmien li fih inkiteb it-test sors, l-elementi kulturali li jinsabu fih, l-udjenza primarja u l-udjenzi sekondarji, flimkien mal-aħjar mod kif għandha ssir it-traduzzjoni sabiex, sa fejn hu possibbli, ma jintilef xejn minnu. Biex jasal għal dan, it-traduttur jeħtieġlu għalhekk janalizza, b'mod partikolari, waqt il-proċess tat-traduzzjoni inġenerali, kemm l-elementi lessikali dijakroniċi u sinkroniċi taż-żewġ lingwi involuti kif ukoll l-element kulturali tat-test sors u kif dan jista' jgħaddi fit-test mira bla ma jinbidel.

Fil-ktiba qasira tiegħu Mons. Cachia jiddiskuti l-verbi bl-ewwel radikali W. Dawn il-verbi Cachia jaqsamhom f'żewġ taqsimiet ewlenin: (i) taqsima li tiġbor fiha l-verbi tal-forom imnissla flimkien mal-kwadrilitteri u (ii) taqsima oħra li tiġbor fiha l-verbi trilitteri tal-ewwel forma. Skont Cachia l-verbi tal-ewwel taqsima ma joħolqu ebda problema għaliex fihom ir-radikali W tibqa' tidher. Min-naħa l-oħra l-verbi fit-tieni taqsima jwaqqgħu r-radikali W fl-imperfett u fl-imperattiv u dawn jaqsamhom fi tliet kategoriji. Fl-aħħar tal-ktiba tiegħu Cachia jagħti tagħrif addizzjonali dwar il-verb *ibbies*.

Fit-taqsima tal-Intervisti nsibu x-xogħol ta' Ivan Said, mibni fuq intervista li Toni Cortis, Żebbuġi bi mħabba kbira għal Dun Karm u Mikiel Anton Vassalli, kien għamel lill-Kardinal Prospero Grech OSA dwar il-ktieb *Dun Karm – Poet of Malta* tal-Professur Arthur John Arberry. L-intervista saret fiż-żmien meta Malta kienet waslet biex tiċċelebra l-50 anniversarju tal-mewt tal-Poeta Nazzjonali Dun Karm. L-awturi Achille Mizzi, Ġorġ Peresso u Ġorġ Borg kienu mistiedna jipprovdu lil Cortis xi mistoqsijiet dwar dan il-ktieb biex jistaqsihom lill-Kardinal Grech. Fl-okkażjoni tal-mewt tal-Kardinal Grech, li seħħet fit-30 ta' Diċembru 2019 fl-età ta' 94 sena, Ivan Said ittraskriva din l-intervista u pprovda introduzzjoni riċerkata dwar il-ktieb, il-Kardinal Grech u kif saret l-intervista. Insiru nafu kif il-Kardinal Grech kien għen lill-Professur Arberry fit-tfittxija u l-qlib għall-Ingliż tal-poeżiji ta' Dun Karm li jidhru fil-ktieb u li kiteb ukoll introduzzjoni estensiva dwar il-poeta u x-xogħlijiet tiegħu.

Din il-ħarġa tinkludi wkoll riċensjoni magħmula minn Charles Briffa dwar il-poeżija ta' Jonathan Balzan, imsejsa fuq it-tliet kotba tal-poeta *Irdieden – Poeżiji* (2013), *Kilometri – Poeżiji* (2016) u *Madwar Ħajti – Poeżiji* (2018). Balzan huwa poeta kontemporanju li skont Briffa jgħarrex il-valuri umani tal-kontemporanjetà bl-istil partikolari tiegħu – "stil li meta nifluh nilmħu sitwazzjoni interessanti għax il-poeżija ta' Balzan turina qagħda ta' moħħ b'xejriet meqjusa li jattiraw l-attenzjoni u jqajmu l-kurżità". Il-versi ta' Balzan, skont Briffa, huma ħielsa minn kull ilġiem biex il-produzzjoni tingħata bil-qawwa tal-Post-Modern li jlaqqa' kultura stabbilita ma' temi popolari. Briffa janalizza l-aktar aspetti stilistiċi li jirkaċċaw fil-poeżija ta' Balzan, fosthom ir-rima, il-konċiżjoni, u l-ħsieb dirett ħieles. Skont Briffa l-poeżija ta' Balzan hija għamla ta' diskors dirett ħieles "li jnixxi minn moħħ il-poeta", teknika li tagħmel il-ħsibijiet ta' Balzan aktar attwali msaħħa wkoll b'użu ta' lessiku kontemporanju magħżul b'ċerta ħila li, fi kliem Briffa, huwa komuni u ħaj u li jixraqlu dinjità letterarja.

L-aħħar ktiba f'din il-ħarġa akkademika tiffoka fuq il-ħidma tal-Akkademja bejn is-snin 2013 - 2015, u hija miktuba proprju mis-Segretarju attwali Joe Borg. Il-ktiba, mirquma b'dettalji mniżżla b'mod metikoluż minn Borg, tiffoka fuq dak kollu li seħħ fl-Akkademja f'dan il-perjodu u s-sehem tagħha f'attivitajiet kemm li kienet mistiedna tipparteċipa fihom, kif ukoll fil-bosta attivitajiet li organizzat hija stess, bħal taħditiet, serati mużiko-letterarji kommemorattivi, il-Konferenza Mikiel Anton Vassalli – 250 sena minn twelidu, tnedijiet ta' kotba, u s-sensiela ta' programmi fuq Radju Malta 1 – 'Nwar'.

Nittama li ssibu xi ktiba li tolqotkom f'din il-ħarġa akkademika mżewqa li qegħdin niddedikawha lill-memorja tal-għażiża Marlene Mifsud Chircop, li ħallietna fis-26 ta' Awwissu 2020. Nibku t-telfa tagħha iżda nibqgħu ngawdu u napprezzaw xogħlijietha għal dejjem.